

Komputerowe przetwarzanie sygnałów

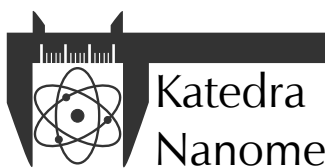
Ćwiczenie 2

Podstawowe operacje na sygnałach cyfrowych

dr hab. inż. Tomasz Piasecki (tomasz.piasecki@pwr.edu.pl)

Spis treści

1	Wstęp	1
1.1	Próbki sygnałów dyskretnych	1
1.2	Wybrane sygnały impulsowe	2
1.3	Splot	2
1.4	Właściwości splotu	3
1.5	Splot sygnału z deltą	3
1.6	Całkowanie numeryczne wektorów	4
1.7	Parametry sygnałów ciągłych	5
1.8	Parametry sygnałów dyskretnych	5
2	Funkcje do przygotowania przed zajęciami	6
2.1	Funkcje narzędziowe	6
2.2	Przygotowania/testy dotyczące operacji splotu.	9
2.3	Całkowanie numeryczne	10
3	Origin - poznawane funkcje	10
4	Pytania i zadania na kartkówkę	10
5	Zadania do realizacji na zajęciach	11
5.1	Funkcje narzędziowe	11
5.2	Operacje arytmetyczne na sygnałach i parametry sygnałów	11
5.3	Splot	12

Katedra
Nanometrologii

Wydział Elektroniki, Fotoniki i Mikrosystemów
Politechnika Wrocławska

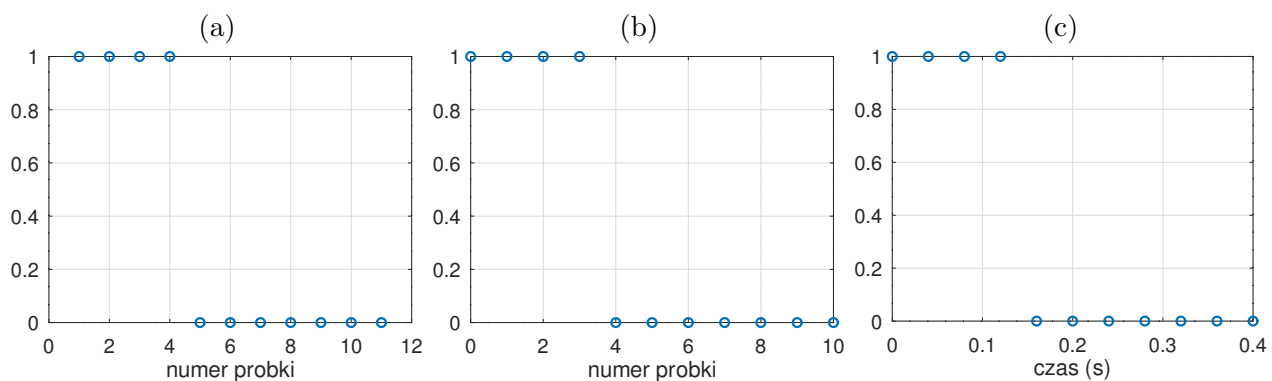
1 Wstęp

1.1 Próbki sygnałów dyskretnych

Sygnał dyskretny zasadniczo przedstawiamy w postaci ciągu wartości, które można zapisać między innymi w jednowymiarowej tablicy. Inną nazwą takiej struktury danych to wektor. Na przykład 11 kolejnych próbek impulsu prostokątnego, którego czas trwania to 4 próbki, można zapisać w 11-elementowym wektorze a ten przechowywać w tablicy `x` używając następującej instrukcji Octave:

```
x = [1 1 1 1 0 0 0 0 0 0 0];
```

Chcąc wykreślić przebieg tego wykresu w najprostszy sposób za pomocą instrukcji¹ `plot(x, "o")`; otrzyma się wykres nie do końca zgodny z oczekiwaniami (rysunek 1a). Próbką początkowa wykreślona zostanie na współrzędnej poziomej 1 zamiast 0. Wynika to ze sposobu indeksowania tablic w Octave.

Rysunek 1: Przykłady wykresów ilustrujących przebieg sygnału dyskretnego: a) uzyskany wprost z tabeli wartości z niewłaściwymi współrzędnymi poziomymi, b) z numerami próbek na osi poziomej, c) z czasem na osi poziomej.

Chcąc skorygować tę niedogodność można użyć zakresów. Aby numery próbek zgadzały się z przyjętym w przetwarzaniu sygnałów zwyczajem, że początkowa próbka ma indeks 0, należy współrzędne poziome punktów określić jako liczby od 0 do 10.² Można to załatwić podając jako pierwsze dwa argumenty funkcji `plot` dwie tablice: jedną z wartościami współrzędnych poziomych (odciętych) a drugą na współrzędne pionowe (rzędne) punktów. Ta pierwsza może być podana w postaci zakresu `0:10` lub w postaci ogólnej, która dzięki użyciu instrukcji `length` sama dostosuje się do długości wektora `x`:

```
plot(0:length(x)-1, x, "o");
```

gdzie pierwszy argument funkcji `plot` to zakres od 0 do liczby określonej długością tablicy `x` (w naszym wypadku jest to 11) pomniejszona o 1. Uzyska się w ten sposób wykres z rysunku 1b.

Dodatkowo, często chcemy wykreślić punkty tworzące sygnał dyskretny na wykresie, na którym pozioma oś to nie numery próbek a czas wyrażony w jednostkach czasu (np. sekundach), z którego próbki te pochodziły. Przyjmijmy, że częstotliwość próbkowania $f_s = 25$ Hz. Oznacza to, że próbka o numerze 0 pochodzi z czasu 0, próbka o numerze 1 pochodzi z czasu równego $\frac{1}{25}$ s, próbka 2 z czasu równego $\frac{2}{25}$ s, itd. Nieznacznie zatem modyfikując wyrażenie na wartości odciętych³ można wykreślić te same dane ale w funkcji czasu, jak na rysunku 1c.

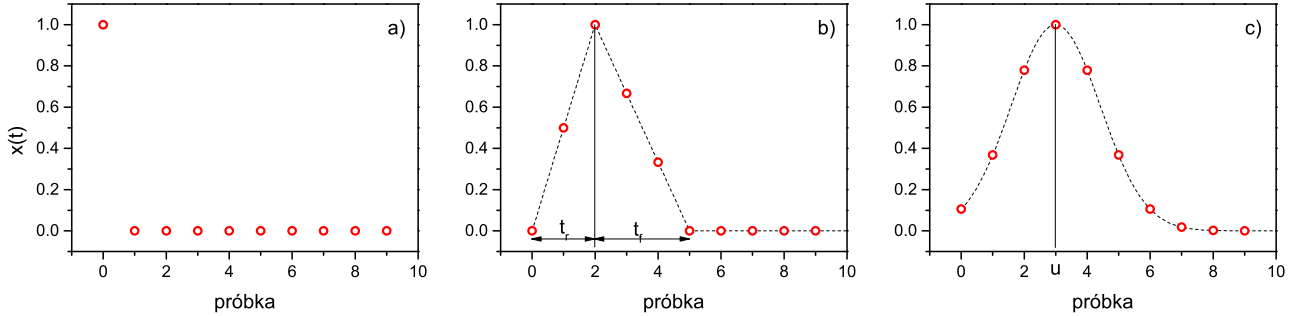
¹Drugi parametr: "o" powoduje, że wykres składa się tylko z okrągłych i pustych w środku punktów. Istnieje wiele sposobów na formatowanie wykresów, na przykład "o-" da wykres połączonych liniami punktów, itd. Więcej szczegółów znajdziesz w pomocy do funkcji `plot`.

²Zwróć uwagę, że 11 próbek sygnału ma indeksy od 0 do 10 a nie do 11, to często popełniany błąd!

³Pozostawiamy to do wymyślenia Tobie.

1.2 Wybrane sygnały impulsowe

W cyfrowym przetwarzaniu sygnałów używa się pewnych typowych sygnałów, jak sygnał harmoniczny, stały itp. Niektóre z typowych sygnałów impulsowych przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2: Wybrane typowe sygnały impulsowe: a) impuls Kroeneckera, b) impuls trójkątny $t_r = 2$, $t_f = 3$, c) impuls Gaussa $u = 3$, $s = 1$.

W impulsie Kroeneckera początkowa próbka sygnału równa jest 1, pozostałe próbki to 0.

Impuls trójkątny to sygnał, w którym wartości próbek najpierw liniowo narastają od 0 do wartości maksymalnej w czasie narostu t_r , a następnie opadają do 0 w czasie opadania t_f .

Impuls Gaussa wyrażony jest krzywą Gaussa, którą można przedstawić w dziedzinie czasu t lub numeru próbki n jako:

$$x(t) = e^{-\frac{(t-u)^2}{2s^2}} \quad (1)$$

$$x[n] = e^{-\frac{(n-u)^2}{2s^2}}, \quad (2)$$

gdzie u to położenie środka impulsu (jego czas bądź numer próbki) a s jest parametrem wyrażającym szerokość impulsu.

1.3 Splot

Splotem sygnałów nazywamy działanie, którego argumentami są dwa sygnały i które zdefiniowane jest dla sygnałów ciągłych następującym wzorem:

$$s(t) = x_1(t) * x_2(t) = \int_{-\infty}^{\infty} x_1(u)x_2(t-u)du \quad (3)$$

Dla sygnałów dyskretnych x i y operację wyznaczania n -tej próbki splotu zapisać można następująco:

$$z[n] = x[n] * y[n] = \sum_{k=0}^{N_y-1} y[k]x[n-k] \quad (4)$$

Długość splotu dwóch sygnałów dyskretnych x , y wynosi $N_x + N_y - 1$, gdzie N_x jest długością sygnału x a N_y długością sygnału y . Obliczenie splotu wymaga zatem zsumowania iloczynów odpowiednich próbek splatanych sygnałów. To, które mają być mnożone wynika z indeksów sygnałów w wyrażeniu sumy. Przy obliczaniu splotu należy zwrócić uwagę na to, że kiedy indeksy sygnałów x i y wychodzą poza dozwolony zakres, to wartości sygnału zastępuje się zerami. Ilustrację tego procesu przedstawiono w Tabeli 1.

Tabela 1: Ilustracja obliczenia elementu $n = 0$, $n = 2$ i $n = 5$ splotu sygnałów x i y o długościach, odpowiednio, $N_x = 3$, $N_y = 5$. Tabela zawiera wartości indeksów sygnałów k i $n - k$, symbole próbek sygnałów x i y o tych indeksach (lub 0 jeśli brak danej próbki) oraz niezerowe iloczyny $y[k]x[n - k]$, których suma da n -tą wartość splotu $x * y$.

$n = 0$									
k	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
$y[k]$	0	0	0	y_0	y_1	y_2	y_3	y_4	0
$n - k$	3	2	1	0	-1	-2	-3	-4	-5
$x[n - k]$	0	x_2	x_1	x_0	0	0	0	0	0
$y[k]x[n - k]$	0	0	0	y_0x_0	0	0	0	0	0
$n = 2$									
k	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
$y[k]$	0	0	0	y_0	y_1	y_2	y_3	y_4	0
$n - k$	5	4	3	2	1	0	-1	-2	-3
$x[n - k]$	0	0	0	x_2	x_1	x_0	0	0	0
$y[k]x[n - k]$	0	0	0	y_0x_2	y_1x_1	y_2x_0	0	0	0
$n = 5$									
k	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
$y[k]$	0	0	0	y_0	y_1	y_2	y_3	y_4	0
$n - k$	8	7	6	5	4	3	2	1	0
$x[n - k]$	0	0	0	0	0	0	x_2	x_1	x_0
$y[k]x[n - k]$	0	0	0	0	0	0	y_3x_2	y_4x_1	0

1.4 Właściwości splotu

Działanie splotu, zarówno dla sygnałów ciągłych i dyskretnych, jest przemienne, czyli dla sygnałów x , y i z :

$$x * y = y * x \quad (5)$$

łączne, czyli:

$$x * (y * z) = (x * y) * z \quad (6)$$

rozdzielne względem dodawania, czyli:

$$x * (y + z) = x * y + x * z \quad (7)$$

oraz łączne względem mnożenia przez skalar c , czyli:

$$c \cdot (x * y) = (c \cdot x) * y = x * (c \cdot y) \quad (8)$$

1.5 Splot sygnału z deltą

Na wykładzie usłyszycie lub już usłyszeliście o tym, jaki efekt daje splot delty Diraca $\delta(t - t_0)$ z sygnałem ciągłym $y(t)$. Podobnie zachowuje się to działanie dla delty Kroneckera $\delta[n - n_0]$ i sygnału dyskretnego $y[n]$.

Oblicz sobie, na przykład korzystając ze sposobu z tabeli 1, jaki będzie efekt splotu $z = x * y$, jeśli $x[n] = \delta[n] = [1, 0, 0]$. Licząc wartość splotu dla $n = 0$ jedyna niezerowa próbka $x[n]$ będzie mnożona z $y[0]$. Dla $n = 1$ będzie to iloczyn z $y[1]$, i tak dalej. W rezultacie uzyskamy sygnał $z[n] = y[n]$.

Jeśli $x[n]$ do delty Kroneckera opóźniona o jedną próbkę, czyli $x[n] = \delta[n - 1] = [0, 1, 0]$, to "jedyńska" z $x[n]$ pomnożona będzie z początkową próbką sygnału y czyli z $y[0]$ dopiero gdy obliczać będziemy drugą próbkę splotu $z[1]$. Licząc $z[2]$ "jedyńska" delty pomnożona będzie z

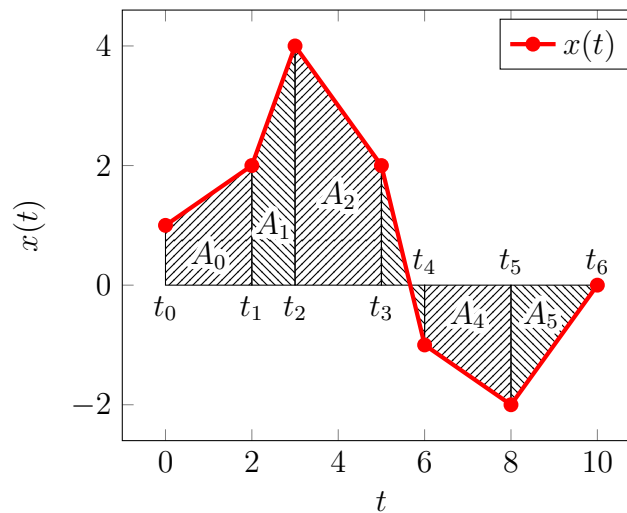
$y[1]$, i tak dalej. W rezultacie uzyskamy $z[n]$ będący opóźniony o jedną próbkę sygnał $y[n]$, czyli $z[n] = y[n - 1]$.

Ogólnie, jeśli $z[n] = \delta[n - n_0] * y[n]$, czyli jeżeli obliczamy $z[n]$ będący splotem delty Kroneckera opóźnionej o n_0 próbek z sygnałem $y[n]$, to uzyskamy $z[n] = y[n - n_0]$, czyli sygnał y opóźniony o n_0 próbek.

Zastanów się, wracając do właściwości splotu, jaki będzie wynik splotu $z[n] = x[n] * y[n]$ jeżeli $x[n] = \delta[n - n_0] + \delta[n - n_1]$, czyli jeżeli jednym ze splatanych sygnałów jest suma dwóch delt Kroneckera, jedna opóźniona o n_0 , a druga o n_1 . A co, jeżeli $x[n]$ jest sumą jeszcze większej liczby delt Kroneckera każda opóźniona o inną liczbę próbek?

1.6 Całkowanie numeryczne wektorów

Jeżeli sygnał $x(t)$ jest przybliżony wartościami jego N próbek, określonych dla pewnych chwil czasu z przedziału od t_0 do t_{N-1} , to wartość całki określonej $\int_{t_0}^{t_{N-1}} x(t) dt$ może być obliczona numerycznie.

Rysunek 3: Ilustracja numerycznego całkowania funkcji przybliżonej przez jej dyskretną reprezentację wartościami próbek.

Wartość całki oznaczonej obliczona może być jako suma pól figur geometrycznych wykreślonych pomiędzy kolejnymi próbkami sygnału. Pola figur poniżej osi poziomej przyjmuje się ze znakiem ujemnym. Z rysunku 3 widać, że figurami tymi są zasadniczo trapezy, z wyjątkiem przypadków, gdy wartości sąsiednich próbek mają przeciwne znaki bądź gdy wartość jednej z próbek wynosi 0. Da się jednak wykazać, że niezależnie od tego zawsze n -te pole może być obliczone jak pole trapezu, czyli mnożąc średnie wartości sąsiadujących próbek przez ich odległość wzdłuż osi poziomej, czyli:

$$A_n = \frac{x(t_{n+1}) + x(t_n)}{2} \cdot (t_{n+1} - t_n) \quad (9)$$

Octave posiada funkcję `trapez` obliczającą całkę przybliżającą ją trapezami dla funkcji, której przebieg zapisano w postaci tablicy (wektora) próbek. Polecenie

```
area = trapez(x);
```

przypisuje skalarnej zmiennej `area` wartość całki oznaczonej przyjmując, że kolejne próbki funkcji zapisane w tablicy `x` były próbkowane równomiernie, a odległości wzdłuż osi zmiennej niezależnej funkcji wynoszą 1. Polecenie o składni:

```
area = trapz(time, x);
```

oblicza wartość całki oznaczonej przyjmując, że w tablicy będącej pierwszym argumentem są wartości współrzędnych wzdłuż osi zmiennej niezależnej poszczególnych punktów tworzących przebieg funkcji, a w tablicy będącej drugim argumentem wartości próbek funkcji. Ten wariant należy stosować na przykład wtedy, gdy próbkowanie nie było równomierne bądź gdy zmienna niezależna to nie po prostu numer próbki ale gdy jest to czas, częstotliwość czy inna wielkość mająca swoje miano fizyczne. Uzyskana w ten sposób liczba ma miano fizyczne będące iloczynem mian dziedziny i przeciwdziedziny.

1.7 Parametry sygnałów ciągłych

Sygnały ciągłe dzielimy na trzy typy zależne od ich czasu trwania:

- Sygnały impulsowe, czyli o skończonym czasie trwania. Sygnał jest sygnałem impulsowym o czasie trwania od t_1 do t_2 jeżeli $x(t) = 0$ dla $t < t_1$ i $t > t_2$.
- Sygnały o nieskończonym czasie trwania, będące ich przeciwieństwem.
- Sygnały okresowe będące szczególnym przypadkiem sygnałów o nieskończonym czasie trwania, którego wartości powtarzają się co okres T , czyli $x(t) = x(t + k \cdot T)$, $k \in \mathbb{Z}$.

Niektóre parametry sygnałów oblicza się w różny sposób zależnie od jego typu. Poniżej znajduje się lista wybranych parametrów sygnałów ciągłych, które można obliczyć dla sygnału $x(t)$.

- całka sygnału: $[x] = \int_{-\infty}^{\infty} x(t) dt$
- energia sygnału: $E_x = [x^2] = \int_{-\infty}^{\infty} x^2(t) dt$
- wartość średnia sygnału $\langle x \rangle$:
 - impulsowego o czasie trwania od t_1 do t_2 : $\langle x \rangle = \frac{1}{t_2 - t_1} \int_{t_1}^{t_2} x(t) dt$
 - o nieskończonym czasie trwania: $\langle x \rangle = \lim_{\tau \rightarrow \infty} \frac{1}{2\tau} \int_{-\tau}^{\tau} x(t) d\tau$
 - okresowego o okresie T : $\langle x \rangle = \frac{1}{T} \int_{t_0}^{t_0+T} x(t) dt$
- moc średnia sygnału P_x :
 - impulsowego o czasie trwania od t_1 do t_2 w impulsie: $P_x(t_1, t_2) = \langle x^2 \rangle = \frac{1}{t_2 - t_1} \int_{t_1}^{t_2} x^2(t) dt$
 - o nieskończonym czasie trwania: $P_x = \langle x^2 \rangle = \lim_{\tau \rightarrow \infty} \frac{1}{2\tau} \int_{-\tau}^{\tau} x^2(t) d\tau$
 - okresowego o okresie T : $P_x = \langle x^2 \rangle = \frac{1}{T} \int_{t_0}^{t_0+T} x^2(t) dt$
- wartość skuteczna sygnału: $RMS_x = \sqrt{P_x}$

Widać, że zasadniczo wartość średnią uzyskuje się dzieląc całkę sygnału przez odpowiedni czas, różny dla różnych form sygnału, a moc średnią przez podzielenie energii sygnału (czyli całki jego kwadratu), przez czas, też różny dla różnych form sygnału. Jest to konieczne, gdyż np. licząc moc średnia sygnału impulsowego wedle przepisu dla sygnałów nieskończonych zawsze uzyskamy wartość dążącą do 0 a nie użyteczną, opisującą kształt impulsu.

1.8 Parametry sygnałów dyskretnych

Sygnały dyskretnie w praktyce mają skończony czas trwania, gdyż w praktyce przetwarza się skończoną liczbę próbek. Stąd ich parametry można obliczać w jednakowy sposób niezależnie od czasu trwania sygnału ciągłego, którego dyskretny jest reprezentacją. Wyjątkiem mogą być sygnały impulsowe, dla których można osobno zdefiniować moc w impulsie.

Całkowanie sygnału dyskretnego przeprowadza się numerycznie, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 1.6.

Zadania realizowane w trakcie laboratorium zadawane są tak, że zawsze masz możliwość wygenerowania danych zawierających prawdziwe wartości czasów, z których pochodzą próbki, czy częstotliwości składowych widma. Dodatkowo, sygnał dyskretny, składający się z N próbek

i próbkowany z częstotliwością f_s ma czas trwania:

$$T = \frac{N}{f_s} \quad (10)$$

Wówczas parametry sygnału zależne od niego można obliczyć następująco:

$$\langle x \rangle = \frac{[x]}{T} \quad (11)$$

$$P_x = \langle x^2 \rangle = \frac{[x^2]}{T} \quad (12)$$

Jeżeli trzeba policzyć parametry sygnału, o którego próbkowaniu nie mamy wiedzy, traktujemy go jako sygnał o częstotliwości próbkowania 1. Rolę czasu trwania sygnału pełni wówczas liczba próbek N .

2 Funkcje do przygotowania przed zajęciami

Przygotowując się w domu do zajęć należy opracować zestaw funkcji narzędziowych i sprawdzić działanie pewnych instrukcji i funkcji wbudowanych w program Origin.

2.1 Funkcje narzędziowe

Należy poprawić, przetestować oraz przygotować następujące funkcje narzędziowe: `gen_time`, `gen_sin`, `gen_delta`, `gen_triangle`, `gen_gauss` oraz `sig_delay_N`. Przykładowe ich realizacje podane zostały poniżej ale w kodzie znajdują się drobne błędy. Przetestuj ich działanie i popraw je. Funkcje te potrzebne będą na tych i na wielu następnych zajęciach.

Proszę pamiętać o tym, że w jednym pliku może znajdować się jedna funkcja, oraz że nazwa pliku musi dokładnie odpowiadać nazwie funkcji (np. implementacja funkcji `gen_time` musi być zapisana w pliku `gen_time.m`, `gen_sin` w `gen_sin.m`, itd.).

Jak testować funkcje przygotowywane na te i na następne zajęcia? Najważniejsze to zrozumienie tego, co funkcja powinna zrobić, co dokładnie powinno być rezultatem jej działania. Następnie trzeba wymyślić, jakie argumenty funkcji pozwolą na jej łatwe przetestowanie. Wskazówki co do tego znaleźć możesz poniżej. A na koniec trzeba sprawdzić, jaki faktycznie był rezultat działania funkcji i czy zgadza się z przewidywaniem. Jeżeli tak nie jest, oznacza to że albo przewidywania były błędne albo funkcja działa niewłaściwie. Czasem okazuje się, że błędne działanie manifestuje się tylko przy niektórych, złośliwych kombinacjach argumentów.

Pośród funkcji narzędziowych znajdują się:

- `gen_time`, stworzona na podstawie informacji z punktu 1.1, która na podstawie podanej liczby próbek N i częstotliwości próbkowania f_s generuje jednowymiarowy wektor, zawierający czasy kolejnych próbek, przy czym czas pierwszej z nich powinien wynosić 0. Wartości tego wektora mają służyć jako wartości odciętych N próbek sygnału na ich wykresach w funkcji czasu

```
function time = gen_time(N, fs)
    time = (1:N) / fs;
endfunction
```

Jak przetestować `gen_time`? Zastanów się na przykład, ile będą wynosiły czasy występowania kolejnych próbek gdy $N=5$ oraz $f_s=10$? Oblicz to sobie ręcznie. Mała liczba próbek umożliwia takie obliczenia, nie są one czasochłonne. Następnie wywołaj z linii poleceń funkcję

```
gen_time(5, 10)
```

i zobacz, jaki uzyskujesz efekt. Można w linii poleceń wpisać

```
time = gen_time(5,10);
```

co spowoduje przypisanie wyniku funkcji tablicy `time` bez wyświetlania wartości w linii poleceń (bo jest średnik na końcu), której zawartość można obejrzeć w edytorze zmiennych w Octave, po dwukrotnym kliknięciu zmiennej `time` w okienku *Workspace*. Gdy to zadziała dobrze sprawdź inne argumenty, zmieniając liczbę próbek i częstotliwość próbkowania.

- `gen_sin`, która na podstawie wygenerowanego wektora z czasami próbek `time` generuje wektor z przebiegiem sinusoidalnym o częstotliwości `fsin`, amplitudzie `A` i przesunięciu fazowym `fi`

```
function signal=gen_sin(time, fsin, A, fi)
    signal = A*sin(time + fsin + fi);
endfunction
```

Podczas pracy nad funkcją sprawdź składnię funkcji wbudowanej `sin()`. Funkcję `gen_sin` łatwiej testować obserwując efekty jej działania na wykresie a do tego nie wystarczy 5 punktów, jak przy testowaniu poprzedniej funkcji. Wektory tworzące taki wykres powinny mieć grube kilkadziesiąt jak nie kilkaset punktów. Na przykład, używając `gen_time` przypisz zmiennej `time` wektor z czasami próbek o częstotliwości próbkowania 100 Hz trwającego 3 sekundy. Wektor ten podawaj potem jako 1. argument funkcji `gen_sin`.

Jak teraz dobrać pozostałe argumenty, by przetestować działanie funkcji na wykresie? Na przykład tak, aby widoczne było dosłownie kilka okresów tej funkcji. Jaka powinna być częstotliwość sinusa aby kilka okresów trwało 3 sekundy, tyle co wektor `t`? Oblicz to i podaj jako argument funkcji. Amplituda? To sprawa prosta. Przesunięcie w fazie? Zacznij od wartości 0 ale przetestuj też dla innych.

Dla ustalonych parametrów wykreśl graficznie efekt działania funkcji w następujący sposób:

```
x = gen_sin(time, ...);
plot(time, x)
```

gdzie najpierw zmiennej `x` przypiszesz rezultat działania testowanej funkcji⁴, oczywiście w miejsce wielokropka wpisując wymyślone przez siebie argumenty, a następnie przedstawisz je na wykresie w funkcji czasu. Polecenia te, wraz z uprzednim wygenerowaniem wektora czasów, można wpisać z linii poleceń, lub napisać krótki skrypt automatyzujący testowanie.

- `gen_delta`, która na podstawie wygenerowanego wektora z czasami próbek `time` generuje deltę Kroeneckera

```
function signal = gen_delta(time)
    N = length(time);
    signal = zeros(N);
```

⁴pamiętaj o średniku!

```

        signal(0) = 1;
    endfunction

```

Sprawdź definicję funkcji delty Kroneckera (Diraca), popraw funkcję `gen_delta`, a następnie sporządź jej wykres korzystając np. z funkcji `stem(time,signal)`.

- `gen_triangle`, która na podstawie wygenerowanego wektora z czasami próbek `time` generuje impuls trójkątny o amplitudzie `A`, czasie narostu `tr` i czasie opadania `tf`

```

function signal = gen_triangle (time, A, tr, tf)
    N = length(time);
    signal = zeros(1, N);
    for n = 1:N
        if time(n) < tr # jeżeli trwa narost
            if (tr<0)
                signal(n) = A*time(n)/tr;
            endif;
        elseif time(n) <= tr+tf # jeżeli trwa spadek
            if (tf>0)
                signal(n) = A - A*(time(n)-tr)/tf;
            else/
                signal(n) = A;
            endif
        endif
    endfor
endfunction

```

Testując sprawdź, czy właściwe są czasy narastania i opadania, na przykład czy gdy są one równe, to czy impuls ma kształt trójkątna równoramiennego oraz gdy czas opadania jest dwukrotnie dłuższy od czasu narastania, czy znajduje to odzwierciedlenie w wykresie. A co się stanie, gdy czas narastania i opadania jest dłuższy, niż całkowity czas trwania sygnału? Funkcja powinna działać dobrze w każdym z tych wypadków.

- `gen_gauss`, która na podstawie wygenerowanego wektora z czasami próbek `time` generuje impuls Gaussa, którego środek przypada na czas `u` a szerokość opisano parametrem `s`

```

function signal=gen_gauss(time, u, s)
    N = length(time);
    signal = zeros(1,N);
    for n=1:N-1
        signal(n) = exp(-(time(n)-u)^2/2*s^2);
    endfor
endfunction

```

Sprawdź definicję funkcji Gaussa (rozkładu normalnego). W trakcie pracy nad ciałem funkcji wykonaj kilka testów: np. wyśrodkuj krzywą względem zmiennej `time`, dla ustalonego parametru `u` definiującego średnią, wykonaj testy z parametrem `s`, określającym odchylenie standardowe (np. zmniejsz `s` dziesięciokrotnie względem pierwotnej wartości).

- `sig_delay_N`, która opóźnia sygnał `x` o `Nd` próbek

```

function y = sig_delay_N(x, Nd)

```

```

N = length(x);
y = zeros(1, N);
for i=0:N-Nd-1
    y(i+Nd) = x(i);
endfor
endfunction

```

Po analizie i poprawie kodu w fazie testów nad poprawnym działaniem `sig_delay_N` dla ustalonego `Nd` wykreśl wynik działania dwóch funkcji: `gen_delta` oraz `gen_delta_N` korzystając np. z funkcji `stem(time,signal, time, y)`. Czy poprawiona funkcja działa prawidłowo?

Pozostałe wskazówki do testowania funkcji narzędziowych

Funkcje najwygodniej jest testować za pomocą osobnego skryptu zapisanego w pliku. Jego nazwa nie ma znaczenia. Na przykład zawartość skryptu testującego funkcje z zadania 1. może wyglądać następująco (skrypt jest niedokończony, w miejsce wielokropków należy wpisać parametry generowanych sygnałów czy operacji na sygnałach):

```

time = gen_time(...); # generacja tablicy z czasami próbek
x1 = gen_sin(time, ...); # generacja przebiegu sinusoidalnego
x2 = gen_triangle(time, ...); # generacja impulsu trójkątnego
x3 = gen_delta(time); # generacja delty Kroeneckera
x3d = sig_delay_N(x3, ...); # opóźniona delta Kroeneckera

#wykreslenie wygenerowanych sygnalow
figure(1);
plot(time, x1, time, x2); # sinus i trójkąt na rysunku 1
figure(2);
plot(time, x3, time, x3d); # ilustracja przesunięcia delty Kroeneckera

```

Generując sygnały dostosuj czasy trwania bądź częstotliwości do częstotliwości próbkowania. Aby przebieg sygnału dyskretnego w funkcji czasu był czytelny kryterium Shannona - Nyquista musi być spełnione z dużym nadmiarem.

2.2 Przygotowania/testy dotyczące operacji splotu.

Ponadto po analizie podrozdziałów 1.3– 1.5 wyznacz analitycznie (ręcznie) spłot $x*y$ zgodnie z Tabelą 1 dla np. $x = [1,2,3]$, $y=[1,2]$.

Zapoznaj się ze składnią funkcji Octave `conv(x,y)` a następnie sprawdź poprawność swoich wyliczeń korzystając z funkcji wbudowanej.

Dla zadanych wektorów np. $x = [1,2,3]$, $y=[1,2]$, $z=[2,1]$ sprawdź poprawność własności splotu podanych w podrozdziale 1.4. Zastanów się czego konsekwencją są własności (5), (7) oraz (8)? Potrafisz znaleźć matematyczne uzasadnienie/wyjaśnienie tych wzorów np. w oparciu o rachunek całkowy?

Zdefiniuj wektory: `delta = [1,0,0,0]` deltę Kroneckera oraz dowolny wektor na przykład $x = [1,2,3,4]$. Następnie wykonaj ręcznie operację splotu (korzystając np. z tablicy 1) oraz sprawdź jej wynik w oparciu o funkcję `conv()`. W jaki sposób wpływa funkcja delty Kroneckera na elementy wektora x ?

2.3 Całkowanie numeryczne

Przygotuj się zaimplementowania wybranych wzorów, zdefiniowanych w podrozdziale 1.7, dla sygnałów dyskretnych, doprecyzowanych w podrozdziale 1.8. Wykonanie tego zadania wymaga zastosowania wbudowanej w Octave funkcji `trapez(x)` i `trapez(time, x)`, realizujących numeryczne całkowanie trapezoidalne, która została omówiona szczegółowo w podrozdziale 1.6. By zrozumieć działanie funkcji wykonaj proste testy, np. scałkuj wektor `ones(1,5)`. Takiego wyniku oczekiwałeś? Zastanów się jak zdefiniować wektor `time`, by otrzymać wynik całkowania `trapez(time, ones(1,5)) = 1`?

Wiedząc teraz jak działa funkcja `trapez` zastanów się jak w praktyce używając tej funkcji obliczyć wartość średnią, moc czy wartość skuteczną sygnału.

3 Origin - poznawane funkcje

`sin(x)` - wyznaczanie funkcji sinus

`cos(x)` - wyznaczanie funkcji cosinus

`stem(x,y)` - wykreślanie widma sygnału

`plot(x,y)` - wykreślanie funkcji interpolowanej liniowo

`conv({x}, {y})` - wyznacza splot dwóch wektorów

`trapez(time, x)` - numerycznie wyznacza całkę z punktów `x` przy użyciu metody trapezowej skalując jej wartość używając wektora `time` do skalowania

4 Pytania i zadania na kartkówkę

1. Ile próbek sygnału dyskretnego uzyska się próbując z częstotliwością 3 kHz przez 300 ms?
2. Jaką częstotliwość próbkowania trzeba zastosować, aby w ciągu 7 sekund zebrać 56000 próbek?
3. Ile czasu upłynie od rozpoczęcia próbkowania do zebrania 16500 próbek, gdy częstotliwość próbkowania to 44100 Hz?
4. Dane są tablice: $\mathbf{a} = [2 \ 3 \ 8 \ 1 \ 3 \ 6 \ 5 \ 1 \ 2 \ 3 \ 7]$ i $\mathbf{b} = [8 \ 1 \ 4 \ 2 \ 9 \ 7 \ 1 \ 2 \ 3 \ 4 \ 2]$. Oblicz ręcznie wartość $d = \sum_{i=0}^4 a_{i+5} \cdot b_{8-i}$ przyjmując, że indeksy początkowych elementów w tablicach to a_0 i b_0 .
5. Jak będzie wyglądał fragment skryptu Octave, który zrealizuje działanie na elementach jednowymiarowych tablic $\mathbf{a}$ i $\mathbf{b}$ dokładnie według wzoru: $d = \sum_{i=0}^4 a_{i+5} \cdot b_{8-i}$. Zmienne w skrypcie mają mieć takie same nazwy jak we wzorze, a początkowe elementy w tablicach to a_0 i b_0 .
6. Jaką długość będzie miał splot sygnałów o długości 10 i 30 próbek?
7. Jaką wartość będzie miała 4. (licząc od 0) próbka splotu sygnałów $x * y$, jeżeli $\mathbf{x} = [1 \ 5 \ 4 \ 3 \ 2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6]$ i $\mathbf{y} = [1 \ 3 \ 0 \ 1]$?
8. Jaką wartość będzie miała 3. (licząc od 0) próbka splotu sygnałów $x * y + x * z$, jeżeli $\mathbf{x} = [1 \ 5 \ 4 \ 3 \ 2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6]$, $\mathbf{y} = [1 \ 3 \ 0 \ 1]$ i $\mathbf{z} = [2 \ 5 \ 1 \ 2]$?
9. Jaki uzyskuje się wynik splotu, jeżeli jednym ze splatanych sygnałów jest jednak lub suma większej liczby delt Kroneckera opóźnionych każda o inną liczbę próbek?
10. Dany jest sygnał $x[n] = [1, 5, -1, 2]$. Ile wynosi całka sygnału $[x]$?
11. Dany jest sygnał $x[n] = [4, -2, -1, 0]$. Ile wynosi wartość średnia sygnału $\langle x \rangle$?
12. Dany jest sygnał $x[n] = [1, 3, 2, 1]$. Ile wynosi wartość skuteczną sygnału RMS_x ?

Uwaga. Wartości liczbowe podane w pytaniach są przykładowe. Na kartkówce podobne zadania będą zawierały inne dane.

5 Zadania do realizacji na zajęciach

5.1 Funkcje narzędziowe

W trakcie zajęć sprawdzana będzie znajomość implementacji, prawidłowość działania i umiejętność korzystania z funkcji opisanych w poniższych zadaniach. Obowiązkiem jest przygotowanie ich przed przyjściem na zajęcia.

Każda z definicji wykonuje operacje, które zostały teoretycznie omówione w poprzednich rozdziałach niniejszej instrukcji. Za każde zadanie można otrzymać podaną liczbę punktów pod warunkiem, że zostanie ono w całości poprawnie zrealizowane.

Na zajęciach należy wygenerować i przeanalizować trzy typy sygnałów wskazanych przez prowadzącego: po jeden dla każdego typu sygnału zmieniając zestaw parametrów wejściowych. Na przykład: kilka okresów funkcji $\sin()$ o określonej amplitudzie oraz przesunięciu fazowym: $A=1..5$ $f_i=0..2\pi$, wyśrodkowany wykres Gaussa czy wykres trójkątny dla ustalonych parametrów $u = 0.1..0.5$ oraz $s = 0.01..0.05$, oraz odpowiednio czasu narastania oraz opadania tr oraz tf , itd.

Wszystkie funkcje, których argumentem bądź wynikiem jest sygnał w postaci wektora, powinny w pierwszym jej elemencie (czyli elemencie o indeksie 1) zawierać pierwszy element sygnału (dla $t = 0$).

Wszystkie funkcje powinny być napisane czytelnie, z zachowaniem zasad formatowania kodów źródłowych języków wysokiego poziomu.

Prawidłowe działanie funkcji należy zilustrować za pomocą wykresów generowanych przebiegów w funkcji czasu. Za ich wykonanie otrzymuje się 2 pkt.

W sprawozdaniu powinny się znaleźć wygenerowane wykresy dla określonych zestawów parametrów wejściowych, a także komentarz dotyczący otrzymanych wyników, np. czy funkcje zachowują się zgodnie z oczekiwaniami przy zmianie parametrów wejściowych?

5.2 Operacje arytmetyczne na sygnałach i parametry sygnałów

Wygeneruj wektor `time` zawierający czasy próbek z parametrami podanymi przez prowadzącego. Używając funkcji z poprzedniego punktu należy wygenerować kilka różnych sygnałów. Zaprezentuj wskazane przez prowadzącego działania na sygnałach, takie jak na przykład:

- dodawanie sygnałów,
- mnożenie sygnałów,
- dodawanie składowej stałej do sygnału,
- zmianę amplitudy sygnału przez jego pomnożenie przez stałą.
- przesuwanie sygnału w czasie o wskazaną liczbę próbek, sumowanie sygnałów przesuniętych o różne opóźnienia,
- obliczenie ich wskazanych parametrów, jak na przykład: wartość średnią, wartość skuteczną czy inne.

Prawidłowe wykonanie operacji arytmetycznych należy zilustrować za pomocą wykresów. Najwygodniej stworzyć skrypt, który będzie te operacje arytmetyczne wykonywał oraz wyświetlał wykresy. Wykonanie zadania otrzymuje się 2 pkt.

Odsłuchiwanie sygnałów okresowych

Dodatkowym testem, który mogą Państwo wykonać po wykonaniu tego ćwiczenia, mającym też charakter zabawy, jest odsłuchiwanie sygnałów tworzonych w Octave przez głośniki komputera. Aby móc to zrobić należy generować sygnały o częstotliwościach próbkowania idących w dziesiątki kHz, na przykład powszechną w cyfrowym audio częstotliwość $f_s = 44.1$ kHz. Dźwięk

taki musi trwać sekundę czy kilka sekund, musi zatem zawierać odpowiednią do tego liczbę próbek.

Zakładając, że w wektorze x zapisano wartości z przedziału od -1 do 1 odpowiadające próbkom dźwięku (na przykład utworzonych funkcją `gen_sin(...)`), a zmienna `fs` równa jest wyrażonej w hercach częstotliwości próbkowania, można ten dźwięk odtworzyć za pomocą następujących funkcji Octave:

```
#utworzenie odtwarzacza audio probek sygnału x z czestotliwoscia probkowania fs
player = audioplayer(x, fs);
#uruchomienie odtwarzacza
playblocking (player);
```

Uwaga, dźwięk wykorzystujący cały przedział wartości od -1 do 1 może być bardzo głośny. Ostrożnie zatem z ustawieniami głośności w komputerze, zwłaszcza przy korzystaniu ze słuchawek!

Metodę tę można zastosować do odsłuchiwania dźwięków o różnych częstotliwościach, na przykład odpowiadających poszczególnym dźwiękom, lub też współbrzmieniom, czyli sumom poszczególnych dźwięków tworzących akordy. Więcej informacji na ten temat można znaleźć w Wikipedii: [https://pl.wikipedia.org/wiki/D%C5%BAwi%C4%99k_\(muzyka\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/D%C5%BAwi%C4%99k_(muzyka)), <https://pl.wikipedia.org/wiki/Tr%C3%B3jd%C5%BAwi%C4%99k>.

5.3 Splot

Wykorzystując znajomość własności splotu, spośród dostępnych funkcji narzędziowych generujących sygnały, zaproponuj wybór przynajmniej jednej pary sygnałów, których wynikowy splot świadczy o prawidłowym wykonaniu operacji splotu. Do realizacji zadania użyj funkcji wbudowanej `conv(x,y)`. Działanie zilustruj wykonując operację splotu na dwóch sygnałach, których splot jest łatwy do obliczenia bez użycia komputera. Co to za sygnały? Przypomnij sobie informacje o splocie przedstawione na wykładzie.

Zademonstruj prawdziwość własności wzoru (5) lub (7) podanych w Sek. 1.4 i zastanów się z czego ona wynika? Spróbuj wyjaśnić matematycznie prawdziwość tych własności.

Wyniki przedstaw na wykresach. Za prawidłowe wykonanie zadania otrzymasz 1 pkt.